



WWW.UNILIB.RS

У  
Н  
И  
В  
Е  
Р  
З  
И  
Т  
Е  
Т  
С  
К  
А  
  
Б  
И  
Б  
Л  
И  
О  
Т  
Е  
К  
А

# ШКОЛСКИ ЛИСТ

ЗА

## 1890. ГОДИНУ.

### ГОДИНА XXII.

УРЕДИО И ИЗДАО :

**НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ,**

управитељ.

1890. 0.

**БИБЛИОТЕ**  
**БР**  
**ПЕТРА СТОЈАДИНО**  
**НОВИ САД**



У СОМБОРУ.  
ШТАМПАРИЈА ФЕРДИНАНДА ВИТЕРМАНА  
1890.



WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА  
БИБЛИОТЕКА

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

AS

1890. ГОДИНА

ТОМ XXII

ОДБРАНА И ПРАВО

НИКОЛА Р. ВУКОВИЋ

Београд



УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА



## Садржај.

	Стр.
Данашње васпитавање и васпитање на странпутици (за награду)	1. и 17.
Свети Сава од Ивана М. Поповића, говорено о светосавској свечаности у срб. вишој девојачкој школи Сомборској Седница В. Школ. Савета, држана 27., 28. и 29. Нов. 1889. године	5. 8. и 22.
Педагогија и телесна казна од Радивоја Поповића	20.
О простијем остварењу педагошке идеје, с немачког превео Мита Клицин	25.
Предлог о уређењу хуманитарних завода извео Радивој Поповић	37. и 74.
Може ли се омогућити, да сви учитељи сходно светом позиву сав свој живот посвете школи и њеном унапређењу и којим ће се то начином постићи? (За награду)	40. и 71.
Неколико речи о репродуковању појмова од М. С.	43.
† Јован Настић учитељ, написао В.	44.
Народне школе у Јермена, с мађарск. превео Милош Бандић	47.
Припреме за писање, написао Т. К...ић	49. и 79.
Позив на учитељску скупштину у Ст. Бечеју	51.
† Владимир Красић учитељ вештбаонице на срб. учитељској школи у Г. Карловцу од В.	53.
Учитељска скупштина држана у Ст. Бечеју 4. и 5. Априла, 1890. прибележио Ст. Коњовић	56.
Ускршњи пулолци од Ивана М. Поповића	77.
Позив србском народном учитељству из карловачке Митрополије из седнице пр. управног одбора „Друштва српског учитељског конвикта од 15. Фебруара 1890.	78.
По псалму 107. од Н.	82.
Говор Њ. Светости <i>Георија Бранковића</i> патријарха српског о свечаној инсталацији Његовој 29. Априла 1890. у саборној цркви у Ср. Карловцима	85.
Старо и ново у настави глухонемих, нап. Р. Поповић	89. 106. и 123.
Школски излети од А. Р. П.	91.
Свечана инсталација Њ. Светости патријарха српског Георгија Бранковића од В.	94.
Полагање основног камена новог гимназијалног зданија у Ср. Карловци, написао један стари питомац гимн. Карловачке	96.
Позив на учитеље и учитељице од епарх. шк. Одб. бачког	97.
О подизању забавишта. (За награду)	101. и 117.
Гимнастика као школски предмет и њен историјски развитак по Дру Клерке-у прерађено	108.
Испити у србској учитељској школи Сомборској на свршетку 1889/90. шк. години, од В.	124.





www.unil.rs

У  
Н  
И  
В  
Е  
Р  
З  
И  
Т  
Е  
Т  
С  
К  
А  
Б  
И  
В  
Л  
И  
О  
Т  
Е  
К  
А

Стр.  
133

Седница Школскога Савета, 24. и 25. Авг. држана	133
Прва скупштина ерског учитељског конвикта у Нов. Саду 2. Августа 1890.	137.
Ко је крив, што је школин рад недостатан	145. 149. 165. и 184
Како ћемо ученике редовном учењу лекције привикнути написао Т. Панић	152.
Мисли и изреке А. Коменскога, избележио их Љ. Лотић	155.
† Ђорђе Крњајски учитељ од Ђ. Г.	175.
Српско православно пјеније (оцена), написао Д. Блажек	177.
Светосавска свечаност у Сомбору	14.
Извештај о срп. народним вероисповедним школама у Старом Бечеју за 1888/9. годину, од Ст. Жекића управитеља	14.
Светосавска свечаност у Тешињу	33.
Изјава на ствар учитељске скупштине у Ст. Бечеју Радивоја Поповића	97.
Годишњи спомен Милану Вукићевићу правнику	114.
Српско забавиште у Сомбору у години 1888/9. од Олге Павловићеве забавиље	184.
Извештај о ерским вероисповедним школама старобечејским за 1889/90. шк. годину од Ст. Жекића управитеља	158. и 171.
Оснивање нове школе у Јамени	172.
На св. оца Николаја 1890. год. спомен драгом учитељу високоученом госп. Николи Ђ. Вукићевићу	181.
О дечијим школским књигама	185.
XIX. Министарски извештај о народним школама у Угарској год. 1888/9.	187.
„Веи јазици“ од И. М. Поповића	191.

### Дописи.

Из Сурдука	14.
Из В. Радинаца	32.
У Чуругу. Д.	112.
Осим тога скоро у сваком броју Школске вести, Некролози, Разно, Нове књиге и друге ситнице.	





# ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплате шаљу се: Уредиштву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 1. У Сомбору 15. Јануара 1890. Год. XXII.

## ДАНАШЊЕ ВАСПИТАВАЊЕ И ВАСПИТАЊЕ\*) НА СТРАНПУТИЦИ

(За награду.)

„Човечанство ће се онда реформирати, кад се реформира васпитавање младежи; јер васпитавање је основни камен за срећу човечанску.“

Готфрид Вилхелм Лајбниц.

Поред свега тога, што је педагогија као наука о васпитавању већ са свим научно системизована, ипак данашње васпитавање и последице његове у животу не могу, на жалост, ни најмање задовољити. Не хладни посматрач, не идејалиста, који тражи идеју потпуно овануђену, него и сам онај човек, који је тако силно добру рад, да и у капљици добра читаву бујицу види, ако само иоле уме посматрати и видети, не може бити задовољан са данашњим васпитавањем и последицама његовим.

Можда ће у први мах многима зазвучати ове речи са свим песимистички; али нека се само приберу мало, те нека се прогресивно упуте стазама теоретичне педагогије до краја, па нека представе, како би изгледало у човечанству, да се — којом срећом — оно огрева и подиже на зрацима идејална васпитавања. А кад су ишли овај пут, онда нека испореде са тим данашње практично васпитавање и јадне последице његове у животу, па ће се и сами уверити, да тако васпитање, како оно данас стоји, баш занета не може задовољити.

Но потрудимо се само мало, па ћемо све то одмах и видети.

\*) Под речју васпитавање разумем пут к' васпитању, а под изразом васпитање мислим увек последицу васпитавања. И за једно и за друго држим, да одговара етиологији и духу нашега језика.



Узмимо на око сваки део васпитавања у теорији, па загледајмо кроз њих као кроз сочивке у живот, те ћемо тако у појединостима најбоље видети жалосне фактичне слике и прилике ових скоро савршених модела. А целина, како стоји према теорији у пракси, та је тек занимљив — календоскоп!

Али пређимо само на ствар.

Први је захтев теоретичне педагогије физичко васпитавање. Задаћа је његова, да у телу развија снагу и здрав организам, те да тиме спреми у будућем човеку чврсту основу за сву доцнију умну и духовну зграду његову. Где организам не ваља, ту одмах не ваљају ни физиолошки процеси у уму и духу, па у таком телу нема ни здравог унутрашњег живота. Лок, Кант, Хегел, Шлајермахер, Хербарт, Бенке — дакле: сви философски системизатори педагогије тако су неодољиво наглашивали важност физичког васпитавања, како то само живот захтевати може. Русо-у је оно први и највећи идеал био, а практичног педагога ни једног нема, који није и искусио, да је добра физичка основа у човеку управо једина основа за сав његов морални напредак. Дитес, поред педагогијске важности, придаје физичком васпитавању и економску важност, те вели, да „благостање и егзистенција и појединаца и читавих држава зависи веома много од телесне способности, јер она отвара љубав за сваки рад и посао.“

Па поред свега тога — како јадно стојимо ми данас са физичким васпитавањем! Оно не да иде настраним правцем, него га уопште скоро и нема у животу. Ни породица, ни школа не старају се за телесни развитак и напредак дечији ни у пола онолико, колико би требало. Огуда су наше нове генерације све једна слабија и крхљивија од друге. Бледило, грудобољ и нарочито нервозност са блазираношћу — данас су тако рећи модерни пратници људски. Заиста има право онај леџик, што вели, да је сигнатура данашњих дама анемија (бескрвност) и слабост у живцима.“

А може ли онда когод бити задовољан са тако занемареним физичким васпитавањем?! . . .

Интелектуално васпитавање је позвано, да човека уздигне на прво место између свију твари и створења у природи. Човек има моћ мишљења, па ту треба будити и развијати, да уме расуђивати и свугде истину изналазити. Поред тога при развијању ума нарочито треба дух будити и снажити; јер дух је оно у човеку, што управо живи у њему. Једино дух је кадар да стреми за достигнућем чисте среће и лепе будућности, за постигнућем, дакле, правог животног циља. А само где има здравог ума, ту може



бити си здравог духа, ту може бити оног божанственог полета, што уздиже човека изнад праха и блата земаљског, где се и животиња уме ваљати. И заиста: дух вечито жиси и кружи висини у идејалности и увек се само са смером баца на које поље рада, рада, који је звезда видела његова. Ето, таки ум са здравим духом жели теоретична педагогија да пробуди и однегује у сваком питомцу својем.

А сад — да видимо: шта нам пружа практично интелектуално васпитавање? Важност његова се у свету још највише схваћа. Сви поле образованији људи знају и осећају потребу, да ум треба неговати и развијати. Па га боме и не штеде, него поштено трпају у њега и оно, што треба и што не треба. А шта им је полазна, излазна тачка у томе, шта идејал? Што лакши и обичнији живот, живот са што мање борбе и рада. Учи само што више и дуже можеш, али не да и — знаш, већ да добијеш што већу диплому, па дакле и што већу плату и господство. И куд и камо више њих од половине оних, што су прешли кроз толике школе, да се токорсе просвете светлошћу знања и врлина, ступају у живот, кад са већим, а кад са мањим дипломама, али скоро увек са једнако једном спремом и са том „идејалном“ амбицијом, да што лакше живе и благују. Ни мисли, ни духа, ни погледа на околицу и на свет, ни познавања себе самих, нити пак живота! Сав идејални свет им је њихово ј а, човечанство и будућност његова: ј а, а њихова сопствена срећа, задовољство и циљ животни им — трбух. И трбух живи, трбух благује и лоја се, а дотле ум један и жалостан хаос, а дух, тај символ правог човечјег живота — иртав! . . .

И зар онда овако интелектуално васпитавање није у пуном смислу речи настрано?

Морално васпитавање је са гледишта човечанског, дакле, свеопће, најглавније и најпотребније. Оно управо треба да буде душа у свеколиком васпитавању. Хербарт врло добро вели, да је задатак и то највиши и најважнији задатак свега васпитавања моралност. Морално васпитавање је највеће и најплеменитије благо у сваком човеку и то не само за њега као појединца, него за свеколико човечанство; јер моралан човек никад ником шкодити не ће, никад не ће на штету ма и најмањег делића човечанског радити. И за то моралност треба будити и неговати већма, него и шта друго. Та њоме добија човек и оно најглавније обележје човеково, што се хуманитарност зове, хуманитарност, за које Хердер вели, да је „одређење човечије.“ Човек треба да има топла саучешћа у туђој тузи и недаћи, а туђој срећи да се има радовати као својој; он треба да је увек





УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

готов брисати сузу, где је само види, а невољу и беду да олакшава, треба да му куца срце и за оним најјаднијим сиромашком и патником, којему никада сунце није сишло. Само тако ће он заслужити, да се зове — човек. Ова човечност је врхунац у моралном васпитању, а поред ње треба даље да је човек увек стапац у добру, а неприступачан и најмањем злу и нарочито треба да је у границама најчистије моралности увек конзеквентан у мишљењу, у говору и делима својим. Таки људи су заиста идејали моралног карактера, а то је највиша мета, коју човек достићи може и то треба да је најсветији циљ, за којим треба сваки човек да жуди. Таким моралним карактерима је идејал човечанство, а сва тежња: благостање и срећа његова.

А ево да видимо сад, како јадно стоји данашње практично васпитавање и како нам жалосне последице пружа у томе свакидашњи живот.

Данас место истине влада у свету лаж; место скромности таштина и охолост; место љубави мржња и пакост; место пријатељства лукавство; место сталности превртљивост; место осећајности хладно практично рачунање; место савесног вршења дужности крајње пренебрегавање са безбројем злоупотреба; у кратко: место лица скоро свугде паличе. А хуманитарност, то најчовечије у човеку? Ту потпуно право има Дитес, кад, ређајући све покоре у свету и спомињући оружаност до зуба и звуку оружја у целој свету, вели: „у таком обиму као сад још никад није било у свету толико неблагостања и немира и заиста се може сумњати да ли у данашњем човечанству више влада хуманитет или бестијалитет.“ Ево — поред толиких школа и побожног васпитавања свет, на жалост, још ни најмање не би могао постојати о етичким и друштвеним законима. Не дај, Боже, да попуцају везе, управо стеге, грађанских закона и да нестане оружане силе, што брани и чува и свет и морал у њему, човечанство би можда и битисало у оним силним ерупцијама, што би тада у њему избиле. Колико се зла и покварености издиже сад поред све законске окрутности на површили, још их бар десетином има више, што гњију у бојажљивости и не смеју да искоче на видело. А да куцне несрећни час, ето у људству не грозе и ужаса, него прави — Содом и Гомор! Жалосно је то, али је истина! . . .

(Наставиће се.)



# СВЕТИ САВА.

Од

**ИВАНА М. ПОПОВИЋА.**

— Говорено у Сомбору о светосавској свечаности у вишој девојачкој школи. —

Бесмртна је слава честитог нам, дичног  
Некадашњег храброг великог јунаца,  
А доцније силног и првог нам краља,  
Чувеног владара : Немање Стевана,  
Који нам утврди православну веру,  
Јунаштву нам даде обновљена крила,  
Те с јачином ових смелије полете, —  
С тога му је влада узорита била.

Растислав — иначе и скраћено : Растко —  
Крштено је име најмлађег му чеда,  
Препуног лепоте и душом и телом,  
А на ово прво највише се гледа.  
И остало двоје — опет мушке деце —  
Имаћаху знања и красних врлина,  
Али ипак она у томе далеко  
Заостала беху од овог му сина.

Као да се знало : шта ће бити, када  
Отац, мајка тако име су му дали.  
И право је, што су свог мезимца њиме,  
Срби опет бајног краљевића звали.  
Као да се одмах предвидети могло,  
Да ће нам због њега слава да порасте. —  
За његово време, о : покојна браћо !  
И на земљи свагда блажена бејасте !

Чекао га престо, јер њему је била  
Намењена круна свих наших земаља ;  
Али тога не хте, не имаде воље, —  
Он је хтео слуга да буде од краља,  
Јер је много виши, светији задатак  
Заволео рано у побожној души,  
Хтео је, док живи, да Господу Богу  
И Његовом светом олтару послужи.

На што му је накит, величанство, благо ?  
Па за то се тога одрекао свега ;  
У монашки чин је ступио по жељи, —  
Само то је било високо за њега.  
Знао је, да онда делима и жићем





Највећма ће моћи угодити Богу.  
Као такав красно проповеда Српству  
Љубав према Творцу, уз то мир и слогу.

Поред тога, поред молитве и поста  
Дизао је цркве, бонице, учишта,  
Желџи : што боље да просвети народ,  
Чије га незнање безгранично тишта,  
Знајући, да тиме упоредо иду  
Свакојаки греси, неваљалства, беде, —  
Молио је добре родитеље, браћу,  
Да на то ни повца, ни муке не штеде.

За труд и за ревност : би код нас тад први  
Архијасири верног Христовога стада,  
Добивши већ назив : „просветитељ“ дотле,  
А тако га, знате, зовеио и сада.  
Као монах беше и у светој земљи,  
Ка' учитељ широм по Српству и свуда,  
Чинећи и нама и странеио свету  
Милостиње, добра, па и сама чуда.

Немоћне су речи за праву му хвалу . . .  
И кад би за њега и најлепше рекли,  
То ипак ни близу неје оноио, што смо  
Пре седам столећа у раду му стекли.  
Та јасно се види, да обичан човек  
Не може дорасти за такова дела !  
Светитељ је био! . . . за његово доба  
Србија је рајске године провела.

---

Настали су црни и теретни дани  
По цео и велик род нам на Балкану ;  
Турчин као пашка у Европу дође,  
Источну и јужну поплави јој страну ;  
Дивље је и скотски пустошио свугде ;  
Слава нам је била на брзо отета ;  
Трпели смо горке невоље и муке,  
Патисмо се скоро пет стотина лета.

У страшну су стегу дедови нам пали . . .  
Азијатски звер нам и светињу дира !  
Грозни Синан паша ни мртвоио телу  
Посвећеног Саве не остави мира !  
Јер је чуо био, да састамке држе  
Око њега синци угњетене раје,  
Па како тад онде на чудноват начин  
Утехе и мове крепости ни даје.





По његовој журној заповести грдан  
И жесток се огањ на Врачару створи,  
А свирепи Турци бацили су одмах  
Светитеља тамо, да у прах изгори.  
Веома су жељно чекали, да виде :  
Шта ли ће од тужних ђаура да буде ?  
Ко ли ће им сада помоћи да пружа ? !  
Међу тим се пламу смејали ка' луде.

Мислили су, да ће уништити мошти,  
Да им не ће бити ни трага, ни гласа,  
Држали су, да ће тим поступком нагло,  
За час да нас лише и последњег спаса.  
Ветар, што нам расу онај прах по земљи,  
Звиждањем исмева безбожнике с тога,  
А Србину исти пецео казива :  
Не клони, уздај се у свемоћног Бога !

О, надземног сјаја на небу над равни,  
Где су ово свето сагорели тело !  
Због тога и многи од Турака рече :  
Светитељ је био, светитељ за цело !  
Залуд ти је, клета потурице — пашо,  
Залуд гнусно дело, кад ништа не вреди !  
Он из раја наде и снаге нам шаље,  
А бодро нас пази, непрестано гледи.

Свака српска кућа, продица има  
Од вајкада свога светог патрона,  
Ком се моли, да јој као чувар буде,  
Да је увек брани од сваких ирепона,  
Шта јој рад у добру и поштењу крате,  
Од зла, што јој стазу к врлинама пречи,  
Да је на небеси код Бога заступа  
И души нам, телу немоћи да лечи.

Такав је одавно предстатељ васцелог  
Својега потомства просветитељ Сава,  
Који нас и до сад од сила незгода  
Топлом, из свег срца молитвом спасава.  
Све радости, миља, што нам род ужива,  
Господ му ка' своје угоднику даде.  
Па како се срећа подигла нам тиме !  
Та опет је Српство оживело саде !

Како лепо наша попредује школа,  
Међ децом нам знање обилато шири !  
Наука се красно распростире данас,





Тај цветак, што дивно и заносно мири,  
А народ ће тиме све боље и већма —  
Као и до селе — да нам се просвети,  
Тиме ће да стече драгоценог блага,  
Што се никад не да, не може отети !

Он ће нас под снажним окриљем да храни . . . :  
Искрено и својски молимо се Њему!  
Он ће нас од греха, напасти да штити,  
Он ће нам помоћи свагда и у свему,  
Што год је ваљано, хришћански и братски,  
А тек за тим Србци у слози нек жуди ! . . .  
О, проси нам, свети архиепископ-Саво,  
Милости од Творца, јер смо грешни људи !

### СЕДНИЦА В СРБ. НАР. ШКОЛСКОГ САВЕТА, држана у Карловцима 27., 28. и 29. Нов. 1889.

Председовао је Високопреосвештени Г. Василијин Петровић, Епископ Бачки и Администратор Митрополије. Присутни су били сви чланови. Седница је држана сва три дана пре и после подне. У њој су расправљани следећи важнији предмети.

В. кр. уг. Министарство одписом на бр. 2245. од 1889. захтева, да се у Сомборској учитељској школи, ради очувања моралности и постигнућа бољег успеха у наукама, женска младеж одевљена од мушке обашка обучава у школи; за учитељице, која би се тога ради основати имала; да се ради бољег образовања и подупуније спреме за учитељство течајски у учитељској и учитељичкој школи са четвртим разредом разшире, као што је то у свима државним и у многим вероисповедним учитељским школама у Угарској већ учињено и на последку изјављује жељу, да се уз оба института установе интернати ради бољег васпитања младежи. — Решено је, да се по саслушању професорског збора учитељске школе Сомборске о целесходном одељењу приправника и приправница при настави, као и о разширењу учитељских течајева са четвртим разредом и о оснивању интерната образложни предлог предстојећем Црквено Народном Сабору поднесе, а високо кр. уг. Министарство за богочаст и јавну наставу да се о овом решењу извести, уједино пак доставити истом в. Министарству, да за ових последњих 19 година, од како се мушка и женска младеж у учитељској школи Сомборској заједно обучава, ни најмање повреде моралности између мушких и женских питомаца истог завода није било.

Исто Министарство саопштава своју околишницу, управљену на све државне школске надзорнике, којом се овима налаже, да у будуће за опажене махне и недостатке у вероисповедним школама најпре пажљивим учине дотичне издржаваоце школе, а за тим надлежним школским властима и тек ако се мане овим путем не би одклониле, дужни ће бити они о свему овоме Министарству извештај поднети.



В. кр. угар. Министарство за богочаст и јавну наставу јавља, да је обнашло одбити рекурс г. С. В. Поповића епарх. шк. референта Бачког, против закључка Школског Савета, којим је исти господин од подиравања дужности референских у Бачкој дијецези суспендован и потврђујући дотичну одлуку Шк. Савета, враћа сва овопредметна акта на траг. Услед тога позван је Е. Ш. Одбор, да поднесе у ствари поменутог референта и о свом далању. — у течају ове године — извештај.

В. кр. хрватско-славонска земаљска Владѣ, по званичним извештајима својих органа, јавља Школском Савету за неке недостатке у Србској вероисповедној школи у Јасеновцу, пошто је заменик гл. школ. референта, по гласу свог званичног извештаја — и сам неке од тих мена опазио приликом овогодишње визитације школе Јасеновачке; решено је, да се Епарх. Школски Одбор Горњокарловачки упути, да стечај на упражњено место учитеља са системизованом платом у Јасеновцу расписати даде и да црквену общину Јасеновачку позове, да поменуту школу што скорије у сваком погледу у добар ред постави.

Члан Школ. Савета преч. г. Јован Борота као повереник при испитима о учитељском оспособљењу у учитељској школи Сомборској подноси извештај о истима у истој школи држаним на свршетку Јунија 1889, из којег се види, да је ове године у том заводу 19 мушких и 19 женских оспособљено за учитељство. Заменик гл. школ. референта Н. Ђ. Вукићевић подноси извештај о испитима за учитељско оспособљење у учитељској школи Горњокарловачкој, држанима 10., 11. и 12. Јулија, којом су приликом 6 свршених приправника и 4 приправнице оспособљене за учитељство.

Сљедовао је обширан и врло темељно израђен извештај преч. г. Проте Јована Бороте, као заменика епарх. школ. референта, о школама у Бачкој епархији. По гласу тога извештаја од 60 црквених община у Бачкој дијецези имају 45 община вероисповедне школе, у 14 община су Србске школе комуналне (бивши шајкашки округ и град Суботица.) а у Јегри нема Србске школе. У общинама, што имају вероисповедне школе, налази се 99 школских здања, 125 школских дворана, у којима делају 101 учитељ и 24 учитељице. Није се могло дознати: на чије су име школска здања у грунтовници убележена, пошто саме общине нису знале о томе извештаја дати. Постојећа су здања добро и угледно сазидаана у 30 община; у приличном су стању у 17 община, а лоших школских здања има у 5 община, међу које на жалост спада и чисто Србско село. Стапар. Школска здања у Септембру на многим местима нису била окречена и за наставу спремљена. Најнужднија учила налазе се у свима школама. Учители су сви оспособљени осим три сеоска и 5 салашких учитеља. Најстарији је учитељ у Бачкој Урош Антић у Риђици, који у истом месту служи 51 годину. Осим њега има још 6 учитеља, који служе у једном месту преко 30 година Плате учитељске, изузимајући у Срб. Милетићу, Чебу и Кисачу, премашају свуда законом прописани minimum. Плате учитељске издају већином



местне политичне общине. Прописани записници скоро се nigде не воде. Школски рад просечно траје 6—7 месеци.

На основу опажених недостатака ставио је речени г. референт предлоге у 10 тачака, међу којима су најглавнији ови: да се изишту тачни искази о школском имању, да се набаве грунтовни изводи о школским здањима, да се изишту тачни искази о томе, колико је било за школу способне деце, колико се у школу уписало и колико је свршило поједине разреде од 1872. године и то обашка за сваку поједину годину. Овај извештај узет је на повољно знање. Сви предлози су примљени и закључено је, да се слични извештаји ишту од свију епархијских школских одбора у подручју Митрополије Карловачке.

За тим је прочитан извештај и заменика гл. школ. референта о стању виших девојачких школа у Новом Саду, Панчеву и Сомбору. У Новом Саду било је 109, у Панчеву 90, а у Сомбору 88 ученица, из чега се види, да је у све три више девојачке школе ове године број ученица знаменито порастао. Највећи успех је показала виша девојачка школа у Новом Саду, услед чега је изјављена похвала врстном и ревностном управитељу њеном г. Аркадију Варађанину. Изражено ја такође признање патронату више девојачке школе Панчевачке, а особито ревностном председнику истога патрoлата: г. Светиславу Касапиновићу, који се за благо те школе неуморно и са највећим одушевљењем заузима. Пријављен је извештај заменика школ. референта о стању Срб. вероисповедних школа у Архидијецези, који ће се најпре поднети Архидијецезалном Школском Одбору.

Прочитан је обширни извештај заменика -л. школ. референта о визитацији срб. вероисповедних школа у епархији Горњокарловачкој, које је он од 13.—20. Јулија о. г. званично прегледао. По гласу тог извештаја има у Горњокарловачкој епархији само пет Србских вероисповедних основних школа и то у Горњем Карловцу, Петрињи, Костајници, Дубици и Јесеновци. Ове школе издржавају дотичне црквене общине без сваке припомoћи од местних политичких община, у којима се налазе, при свем том, што становници Срби у поменутиим общинама морају на издржавање комуналних школа не само својега места, него и других места велике жртве приносити.

Поменутиим школама за углед служи ербска народна школа у Горњем Карловцу, која је смештена у двоспратном здању црквене общине при земљи, у којег се првом спрату налазе просторије Горњокарловачке Србске учитељске школе, са којом је ова основна школа као њена вештабoница у најтешњој заједници, Учитељ ове школе је г. Владимир Красић, један од најревностнијих Србских народних учитеља, који своје дужности са највећим одушевљењем тачно врши; али је у помоду њега је за време болести му последња два школска месеца у школским дужностима бесплатно замењивала Госпођица Марија Ковачевићева, испитана учитељица и поседница дома у Горњем Карловцу, којој је на том племенитом и родољубивом делуњу црквена община тамошња похвалу своју изјавила.

Школа ова Горњокарловачка састоји се из четири мешовита



разреда у једној дворани . . У сва четири разреда учило се 18 мушких, 19 женских, свега 37 ученика, који су преко целе године уредно школу полазили и испит положили. Успех је био добар, а у четвртном разреду врло добар. Школска дворана видна је и доста пространа, а снабдевена је с удесним школским намештајем и прописаним училима, земљовидима и красивим сликама. — У Петрињи постоји вероисповедна Србска школа са једним учитељем и два само нижа разреда, у којима има 14 мушких, 10 женских, свега 24 ученика, школска је дворана смештена у лепом здању местне политичне општине, видна је и пространа и у свему одговара захтевима закона. Учитељ г. Никола Шумоња испитан је и способан; у школи влада потпуно добар поредак и школски зашт. Учитељ са ученицима озбиљно, благо и са пуном важношћу поступа

Испит је у овој школи под председавањем заменика гл. шк. референта, а у присуству преч г. протопресвитера и отличних чланова општине држан 13. Јулија. Ученици су у оба разреда из свију прописаних предмета врло добро одговарали, а особито су отицвали се у знању науке Христијанске, у очигледној настави, у писању, читању, основним рачунима и у црквеном појању, као у декламовању и певању светских дечијих и народних песама. По наређењу црквене општине Петрињске, која се ревностно за наставу и васпитање младежи заузима и која је ове године плату учитељу свом на 700 ф повисила, исти учитељ обучава Србе реалце у хармонијском црквеном појању, а у комуналној школи Петрињској православно Србску децу у науци Христијанској и у црквеном појању под надзором г. протопресвитера обучава умировљени учитељ ц. кр. главне школе г. Петар Грујић. Заменик гл. референта изјавио је своје признање честитој општини Петрињској на старању за одржање и унапређење ове школе и ревностном младом учитељу г. Николи Шумоњи изјавио је похвалу; уједно је својски препоручио, да се одмах ове године трећи разред установи, а следеће школске године да се школа ова и са четвртим разредом попуни.

У Костајници, том столичном месту некадашње епархије Костајничке, постоји Србска вероисповедна школа од давнашњих времена. Зграда ове школе састоји се из главнице од 3795 ф. Камата се употребљава за основницу плате учитељске, што недостаје, прилаже се из прихода Саборског свето-Арханђелског храма и трију филијалних храмова, који се зову: Свети Спас, Велика Госпа и Свети Петар. Плата је учитељска 400 ф. уз огрев и стан у приватној кући. Школско здање је од солидног градива сазидамо 1881. године преко пута саборне цркве на месту негдашњег епископског дома. Једно крило здања сачињава школска доста пространа и лепа дворана са предсобљем, а у другом је парохијални стан. Парох у једно и катихети у комуналној школи је преч г. Стеван Матијевић а учитељ србске школе је био ове године г. Стеван Бунјић, свршени Горњокарловачки приправник и испитани Србско народни учитељ, који је после смрти многогодишњег заслужног местног учитеља покојног Матије Лазића тек у почетку школске године 188½ на ово место изабран. У сваком је раз. малео број деце, свега 9 мушких и 6 женских.



У овде су само два нижа разреда. Многа Србска деца иду у комуналну грађанску осморазредну школу местну, која се у великољепном здању налази и у којој честити свештеник г. Матијевић Србску децу у науци Христијанској и Славенском читању, а местни Србски учитељ их у појању црквеном обучава. — Успех ученика у вероисповедној школи Костајничкој је добар и учитељ је дневник и распоред наставног градива на лекције точно водио. Школски намештај је Србско грађанство Костијничко из чистог прихода овогodiшње светосавске беседе набавило, али се у училима оскудица велика још опажа и желити би било, да се нађе имућних Србаља у дољним пределима, који би родољубивој, али маленој општини Костајничкој најпужднија школска учила поклонили. И у овом месту препоручено је, да се настава са трећим разредом прошири и да свитмени грађани у Србску школу своју децу од сада шаљу, бар док четврти разред не сврше.

У Дубици прегледана је школа 17. Јулија пре подне. Здање је школско овде забатаљено, у њему нечистоћа влада. Учитељ не станује од дужег времена у школском здању, него у својој кући, у којој његова супруга крчму држи; врт школски је коровом обрастао. У школи је 19 — понајвише мушке — деце уписано, од којих 16 у првом, 3 у другом разреду. Од последњих једно је дете римске вере. Заменик гл. школ. референта у присуству пароха и неколико грађана испитивао је децу и резултат тога испитивања је био веома жалостан. Деца школска немају ни појма о Богу као Отцу небесном, не знају именовати три лица Божија, ништа не знају из библијских повести, нити знају казати значење Божића, Богојављења, Великог Петка ни Ускрса. Само неколико деце знају молитву Господњу и Богородице Дјево и то погрешно и без разумевања, а друге прописане молитве не знају ни мало. Ученици православне вере у другом разреду не знаду добро Символ Вере ни Божије заповеди; појати деца пишу ништа учила. Само неколико ученика првог разреда умеју Србски којекако читавати и нешто мало писати, а остали ни писмена не познају. Ученици другог разреда прилично читају Србски и пишу, а онај римокатолик сам зна читати с латинцом. — У црквено-славенском читању успех је сасвим слаб. У основима рачуна успех је такође врло слаб. Очигледна настава није деци давана, а слике за ову наставу држе се у орману затворене и деци се не показују. Учитељ је водио само дневник о изостајању и то доста неуредио, осталих записника нема; о прописаном наставном плану и о васпитању дечијем слабо се он бринуо. Учитељ С. Н од више година у распри живи с парохом и од почетка те распри пренебрегава своје душности у школи и у цркви, имајући уз себе отмењиве грађане, који му страну држе; дочим је прост народ на страни пароховој и овога због ревности у црквеном благоустројству поштује. Парох опет — по казивању учитељевом — просте људе наговара, да децу своју у комуналну школу шаљу и доиста много Србске деце иде и у саме ниже разреде Дубичке комуналне школе, која се у добром стању налази.

У Јесеновцу на Сави прегледао је заменик гл. школ. рефе-



рента Србску вероисповедну школу 18. Јулија. У овом је месту Србска вероисповедна школа са 4 разреда и једним учитељем, у коју иду Србска деца из Ј сеновца и из Уштице, прелазећи сваки дан преко Саве на скели. Ово је једино место у Хрватској, у коме скоро сва Србска деца полазе вероисповедну школу. Школска пространа дворана привремено служи за одривања богослужења, пошто се црква изнутра оправља, а настава се држи у две собе, које управо сачињавају учитељски стап. —

Учитељску дужност већ од више година привремено одривља преч. г. Илија Стојановић парох у Уштици, који се од своје ране младости практично у учитељском звању вештао и међутим и богословију у Плашкоме свршио, али за учитељство формално основљен није. Он за одривање своје учитељске дужности прима од општине малени хонорар од 200 ф. и сваки дан из суселног места Уштице на пре и после подне долази у школу и дужности учитељске најтачније одривља. У школи овој било је 54 мушке и 14 женске, свега 68 деце у четири разреда. Са изузетком све женске деце и десеторо мушких из првог разреда сви остали мушки ученици тачно су школу полазили. Приметити се има, да је ово једино место у Горњој Крајини, у коме врло мало Србске деце комуналну школу полази. Јулија 18. држан је под председавањем заменика гл. шк. референта, у присуству преч. г. Владимира Васиљевића пароха, б. г. Тихомиља Ђурићева градоначелника и председника и Стевана Михаљидића подпредседника општинског испит. Успех у сва 4 разреда — показао се у науци Христијанској у Србском и Славенском читању и у црквеном појању врло добар; у писању добар; у рачуну једва довољан. Учитељ овај држи у школи добар запит и отцинески с децом поступа, а са највећим одушевљењем и ревиошћу науку христијанску, читање и појање предаје, тако, да у овом погледу могао би свакој школи на дику служити. На против из граматике, земљописа и природних наука и из цртања није у овој школи ништа предавано. Школа нема свију прописаних учила, а ни школскога врта за покушавање практичне наставе у вртарству.

У Новој Градишци, која припада епархији Пакрачкој, прегледана је школа званично 19 Јулија. Школа ова има лепо своје здање на пијаца код цркве. Од прихода дућана, што су при земљи, издржава се школа, а у првом спрату је школска лепа дворана и учитељев стап. Школа је с добрим намештајем и са вајнужнијим училима снабдевена, али и овде су само два нижа разреда, из којих ученици у комуналну школу прелазе. Било је 24 мушка и 10 женских, свега 34 ученика. Учитељ је оспособљен и прима плату 450 ф Школска је настава уредио држана

Облирици извештај овај гл. школ. референта о стању школа у Горњој Крајини Школ. Савет узео је на знање и на основу поднесених предлога решио је: позвати епархијске школске власти Горњокарловачку и Пакричку, да се постарају о томе, како би се постојеће вероисповедне школе у добар ред довеле, са трећим и четвртим разредом и са повторном наставом разшириле и да се у њима сви прописани предмети по наставном плану од Школ. Савета из-



даном предузимају и да се прописани записници свуда тачно воде. У обште препоручено је поменути Школским Одборима, да настоје, како би Србке народне школе уз задржање свог вероисповедног значаја захтевима и прописима земаљског закона од 31. Листопада 1888. подишно одговарати и тако као вероисповедне школе одржати са и наредовати могле. (Наставиће се)

## СВЕТСАВСКА СВЕЧАНОСТ У С О М Б О Р У

На дан првог просветитеља србског пре св. литургије свршен је чин водоосвећења у учитељској школи сомборској, којом су приликом приправнице светосавску песму умилно одпојале. После водоосвећења управитељ је младежи држао говор о аманету светосавском.

Светујући питомце и питомице овога завода, да у животу и делању свом учитељском и васпитатељском свагда имају пред очима православу веру и с њом удружену србску народност, па да у духу светог православа и у љубави к србском имену, србском и црквено-славенском језику васпитавају и настављају млади нараштај србски свему, што је поштено, добро, лепо, истанито и користно.

На светој литургији, коју је премасти г. Љубомир Купусаревић са парохијалним свештештвом у св. Ђурђевској цркви најсвечаније служио, појао је хор приправнички умилно и складно и чињен је спомен покојним управитељима и учитељима негдашње сомборске норме и садашње учитељске школе и освећено је кољиво исте школе. После одуста ношена је литија у здање обновљене средсредне школе сомборске, где је у дворани више девојачке школе уз појање оба тропара Светитељу Сави свршен чин водоосвећења и благословена су школска деца у свима разредима. После водоосвећења ступио је на катедру испитани србско-народни учитељ и заменик учитељски у вишој девојачкој школи г. Иван М. Поповић и држао је говор у стиховима под насловом „Свети Сава“, који говор читаоцима нашим у овом броју Шк. Листа“ обнародовасмо. После говора и песме светосавске, коју умилно одпојаше ученице више девојачке школе сомборске, вратила се литија уз звонење звона у цркву — и тим се светковина завршила. В.

## Д О П И С.

**Из Сурчина.** († Петар Мутавцић.) Дне 22. децембра прошле године уграби нам из кола нашег пемила смрт вернога и ревнога нам друга и пријатеља Петра Мутавцића, учитеља у Добановци, у вајлепшем мужевном добу у 48. години живота његова.

Покојник је рођен у Добановци. Жеља га је непрестано вукла за учитељским сталежем, тога ради оде у Митровицу, те свршивши тамо учитељску школу, буде именован за учитеља у родном си месту, где је служио пуне 23 године врло ревно и сјајно, док га не затече смрт.

Реченога дана обављао је покојник своје школске послове, а у 8 часова на вечер истога дана предаде душу Богу — угуши га кашаље те тако остаде после њега удвињена му супруга са петоро деце.

Глас о његовој смрти дирнуо је немиле не само његове садругове и пријатеље, већ и свакога онога, који га је познавао. То вам бејаше муж, у којему је могао сваки човек наћи отворена и искрена брата и пријатеља, сталеж учитељски лепу наду, а домовина вреднога сина. При погребу је било до двадесет учитеља и три учитељице, који у знак поштовања поставише



покојнику на лес леп венац са надписом: „Учитељско друштво земунскога котара.“

На спроводу дне 24. децембра беше преч. г. Ђорђе Месароваћ свештеник у Сурчину, г. свештеник Живојин и Атанасије Тошић, а покојника ношаху у цркву, а одавде на гробље учитељи и појаху тужну песму: „Свјати Боже“. Адолфо Марковић проговорно је ганутљиво слово, после којег чуо се многобројни клик: „Бог да му душу прости!“

Из тога се види, да је покојника сваки, који год га је знао, веома поштовао. Ради тога лепа хвала буди изречена свима од стране „учитељског друштва земунскога котара,“ који не жалише труда, при онаком рђавом времену, већ учинише незаборављеном покојнику последњу почаст, те му спровод увеличаше, — а теби, Петре драги: „Лака црна земљица биле, слава вечној успокеи и покој души!“

У Сурчину дне 15. јануара 1890.

Ј. Цетина,  
учитељ и тајник учит. друштва.

## Школске вести.

Из школа Сомборских. Због заразних болести, које се међу децом у Сомбору појавише, затворене су биле најпре овдашње римокатоличке, а од св. Николе до св. Јована затворене су биле све србске основне и виша девојачка школа сомборска. По дозволи градског физиката 8. јануара отворене су све ове школе и сад се у њима редовна настава држи.

Раздавање обуће сиромашној школској деци. Како су школе сомборске читав месец дана затворене биле, то се спремања из дотичних заклада общтинских обућа сиромашној деци школској тек у очи св. Саве раздати могла. Тога дана после 11 часова пре подне раздато је у присуству изасланика м. црквеног одбора сиромашној школској деци србској 70 пари чизама, 120 пари зимских ципела и 25 пари опанака све у вредности од 520 фор. Ово се добротинство чини сваке године из закладе, коју су на цјелту први освојали покојни Димитрије Поповић свештеник и Антоније Коњовић градоначелник, а коју је знаменито умножио легатом својим Марко Бикар негдашњи грађанин и члан сомборске црквене општине.

Избери учитеља. За учитеља у Српском Милетићу изабран је Павло Ђосић бивши учитељ у Мајшу. За учитеља у Баји изабран је Сава Глибоњски бивши учитељ у предградској Селеначкој школи у Сомбору.

Именовања. За учитељицу у Долбу именована је гђца Олга Ракићева, а за учитеља у истом месту Милан Новаковић. Светислав Јовановић постављен је за учитеља у Ботошу. Душан Мушички свршени приправник постављен је за привременог учитеља у Канаку. Стеван Вујадиновић свршени приправник именован је за пр. учитеља у В. Радице. Госпођица Катарина Трифунковићева испитана отлична учитељица србска именована је за намесну учитељицу у Белегишу.

Умировљење. У заслужено стање мира стављена је Јелена Станојевића учитељица на комуналној школи у Руми.

## НЕКРОЛОГ.

Теодора Ракићева учитељица у Породину у Србији преселила се у вечност 19. Новембра о. г. у Новом Саду у 26. години млађаног живота свог. Покојница је рођена у Бајши, свршила је вишу девојачку школу србску у Новом Саду са отличним, затим учитељску школу у Сомбору године 1884.



и положила је испит за учитељско оспособљење с врло добрим успехом. Била је смирна, даровита, прилежна и узоритог владања учитељица, али при свем том није могла добити учитељско место у својој отачбини, него је морала потражити таково у краљевини Србији, где је пет година учитељско звање ревносно одправљала у селу Ракинцима, а ове јесени преместе је у Перодину. У њој су удова мати и нејака браћа изгубили своју једину подпору, а парол србски једну од највреднијих и најпримернијих учитељица. Бог јој дао за доброту њену блажено насеље рајско!

Андрија Попонић ревносни учитељ србски у Беодри преминуо је на евршетку Октобра прошле године у болном стању душевном, учинивши несмислево крај свом млађаном животу, у црно завивши своје старе родитеље, супругу и родбину. Покојник је био родољубив Србин и ваљан учитељ. Бог нека му опрости у несвестном болном стању учињени велики грех самоубиства! —

## Р А З Н О.

**Венчање.** Г. Драгутин Блажек учитељ хармонијског појања и свирке у учитељској школи Сомборској венчао се на св. Саву у подне са госпођицом Терезијом Кестнеровом учитељицом немачке конверзације и француског језика у вишој девојачкој школи Сомборској, која је пре два месеца из римске у нашу православну веру прешла. Венчање је свршено најсвечаније у саборнеј свето Турђевској цркви Сомборској. Жениху и невести молимо сваки срећу и благослов Божији!

## УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

У Јасеновцу на Сави тражи се учитељ за србску вероисповедну школу. Плата је 400 фор., 60 фор. за појање, стан, огрев и башта. Учитељ треба да је вешт црквеном и хармонијском појању и да може црквеним хором управљати. Молбенице се имају до 1. Фебруара председништву црквене общине у Јасеновац одправити.

## Дужници се Школског Листа врло слабо одзивају.

По што је крајње време, да и ми наше дугове, учињене око издања „Школског Листа“, подмиримо и рачун завршимо, позивамо по ново све славне општине и г. г. учитеље, који „Школски Лист“ примају, а до сада нам предплату за ову, лањску, или и за прошле године не послаше, да то у најкраћем року -- од 8 дана — учине. — За учитеље и школе у Црној Гори дајемо лист за 1 фор. и молимо, да нам сваки путем поште ту своту подмири.

У Сомбору 15. Јануара 1890.

Администрација „ШКОЛСКОГ ЛИСТА.“

Издаје и уређује : НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија А. Мужика у Сомбору.